

25-Mart, 2025-yil

ESHITISHIDA KAMCHILIGI BO‘LGAN BOLALARDA NUTQ NUQSONLARNING BIRLAMCHI HARAКTERI

Saidahmatova Muhlisa To‘lqin qizi

Abdulla Qodiriy nomidagi Jizzax davlat pedagogika universiteti

Universiteti 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqola eshitishida nuqsoni bo‘lgan bolalarga ta‘limtarbiya berishni erta boshlashning ahamiyati juda katta. Bu haqda faylasuf va olimlar ko‘plab fikr bildirgan. Chunki maktabgacha yosh davri inson hayotida muhim, aytish mumkinki, hal qiluvchi palla bo‘lib hisoblanadi. Bu davrda asosiy odatlar, ko‘nikmalar shakllanadi, xarakter belgilanadi, ya‘ni butun keyingi hayot asoslarini o‘ziga xos jihatlari ilmiy yondoshuvlar asosida yoritilgan.*

Kalit so‘z va iboralar: *eshitishida nuqsoni bo‘lgan bolalar, ko‘nikma, xarakter, shaxsiy eshitish apparatlari, vizual.*

KIRISH

Bugungi kunda eshitishida nuqsoni bo‘lgan bolalar va o‘smirlarga nisbatan g‘amxo‘rlik, ularni ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, ta‘lim-tarbiya jarayonini ularga mos ravishda tashkil etish, sog‘lom jamiyatga tenglashtirishdek o‘ta mas‘uliyatli vazifalar bir qator me‘yoriy hujjatlarda o‘z ifodasini topgan bo‘lib, asosiy maqsad o‘quvchilarni mustaqil hayotga va kasb-hunarga tayyorlash, jamiyatda o‘z o‘rinlarini topishlariga yordam berishdan iboratdir. Eshitishida nuqsoni bo‘lgan bolalarga ta‘lim-tarbiya berishni erta boshlashning ahamiyati juda katta. Bu haqda faylasuf va olimlar ko‘plab fikr bildirgan. Chunki maktabgacha yosh davri inson hayotida muhim, aytish mumkinki, hal qiluvchi palla bo‘lib hisoblanadi. Bu davrda asosiy odatlar, ko‘nikmalar shakllanadi, xarakter belgilanadi, ya‘ni butun keyingi hayot asoslari quriladi. Zaif eshituvchi bolalar uchun maktabgacha tarbiya alohida ahamiyat kasb etadi, chunki ilk davrida, taxminan bir yoshgacha, hali bolaning tili chiqquniga qadar eshitadigan va kar bolalar o‘rtasidagi tafovut u qadar ko‘zga tashlanmaydi. Asta-sekinlik bilan, eshitadigan bola nutqni egallagani sari bu farq ortib boradi.

Eshitishida kamchiligi bo‘lgan bolalarda nutq nuqsonlari tez-tez uchraydi va bu, asosan, eshitish qobiliyatining pasayishi tufayli yuzaga keladi. Eshitish nuqsonlari bolalarning nutq rivojlanishiga ta'sir qilishi mumkin, chunki nutq va til o'rganish jarayoni asosan eshitish orqali amalga oshiriladi. Eshitishida kamchiligi bo‘lgan bolalarda nutq nuqsonlari bir nechta xususiyatlarga ega bo‘lishi mumkin, va ularning birlamchi xarakteri quyidagicha bo‘lishi mumkin:

1. Fonetik nuqsonlar: Eshitishida muammosi bo‘lgan bolalarda tovushlarni to‘g‘ri chiqarish qiyinlashadi. Ular ba’zi tovushlarni eshitmasliklari yoki noto‘g‘ri eshitishlari sababli ularni to‘g‘ri talaffuz qilishda muammoga duch kelishadi. Masalan, "s", "sh", "r" kabi tovushlarni to‘g‘ri talaffuz qilishda qiyinchiliklar bo‘lishi mumkin.

25-Mart, 2025-yil

2. Semantik va sintaktik rivojlanishdagi kechikishlar: Eshitish muammolari tilning to'liq rivojlanishiga xalaqit beradi. Bolalar o'z atamalarini va so'z boyligini kengaytirishda qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin. Shuningdek, ularning gap qurish va grammatikani to'g'ri ishlatishda ham kechikishlar bo'lishi mumkin.

3. Nutq va tilni o'zlashtirishda kechikishlar: Eshitishda kamchiligi bo'lgan bolalar, odatda, nutqni o'rganishda va tilni o'zlashtirishda kechikishlarga duch keladilar. Ular erta yoshda nutqni o'rganish uchun kerakli stimullarni olishda qiynalishadi, chunki ular o'z atrofidagi tovushlarni yaxshi eshitolmaydilar.

4. Ijtimoiy va kommunikativ qobiliyatlarning rivojlanishidagi muammolar: Eshitishdagi kamchiliklar bolalar o'rtasida muloqot qilishda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin. Bu, o'z navbatida, ularning ijtimoiy o'zaro aloqalariga, do'stlar bilan muloqot qilishlariga, va o'zlarini to'liq ifodalashlariga ta'sir qiladi.

5. Eshitish muammolari va nutqni o'rganishdagi individual farqlar: Har bir bola turlicha rivojlanadi va eshitishdagi nuqsonlar ham boshqacha ta'sir qilishi mumkin. Ba'zi bolalar eshitish muammolariga qaramay, yaxshi nutq rivojlanishiga ega bo'lishlari mumkin, boshqalari esa qo'shimcha yordamga muhtoj bo'lishadi.

Eshitishda kamchiligi bo'lgan bolalarda nutq nuqsonlari bilan ishlashda ixtisoslashgan mutaxassislar, masalan, logopedlar, til terapevtlari va psixologlar yordam berishlari kerak. Tibbiy tekshiruvlar va logopediya mashg'ulotlari orqali bolalar nutq rivojlanishini qo'llab-quvvatlash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Nurkeldiyeva, M.U. Hamidova "Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar diagnostikasi". Toshkent 2016 —yil.

2. "Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan korreksion logopedik ish" o'quv - uslubiy majmua.

3. M.Y. Ayupova. " Logopediya" 10.08.2007-yil 4. Raxmanova V.S. " Korreksion pedagogika va logopediya " 2007-yil

5. M.Y. Ayupova. "Logopediya" O'zbekiston faylasuflar Milliy jamiyati. 2007-yil.

6. Xasanova M. M, Halimova O. M. RIVOJLANISHIDA NUQSONI BO'LGAN BOLALARNI O'RGANISHGA KOMPLEKS YONDOSHUV. Международный научный журнал №5 (100), часть 2 «Научный импульс» Декабрь, 2022. b1784-1788. June, 2023

7. Sobirov S.T. "Some factors that impede the development of students' creative abilities in fine art classes". Asian Journal of Research № 1-3, 2020, ISSN 2433-202x. 2020 yil. 214-218 b.

8. Sobirov S.T. "IMPORTANCE OF ILLUSTRATIONS FOR PERCEPTION OF CONTENT OF THE BOOK". European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences. Volume 8 Number 4, 2020 Part II ISSN 2056-5852. P 98-101.

25-Mart, 2025-yil

9. Sarvar Tursunmurotovich Sobirov. "Developing Students' Imagination Through Illustration and Illustrations in Fine Arts Classes". International Journal of Social Science Research and Review. <http://iissrr.com> editor@ijssrr.com Volume 5, Issue 6 June, 2022.

10. Sarvar Tursunmurotovich Sobirov. "Modern Traditions of Working with Illustrations to Fiction (Based on Educational Cluster)". International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding. [http : //ij mmu.com](http://ijmmu.com) editor@ii mmu.com. ISSN. 2364-5369. Volume 9, Issue 6 June, 2022.